

מחשבת ישראל (לבי"ס כללי)

מחשבת ישראל (לבי"ס כללי), 1 יח"ל, 039101

שים לב!
 החומר המפורט להלן יכלל במבחן.

המיקוד להלן מתבסס על תכנית הלימודים שהתפרסמה בתחילת שנה"ל באתר האינטרנט של מפמ"ר מחשבת ישראל, בקובץ: "חומר הלימודים לשנה"ל תשס"ט".

חלק א: "ובחרת בחיים"; "חלונות חג"

מהספר "ובחרת בחיים" – ערך חיי אדם בתרבות ישראל" [הוצאת ת"ל, ירושלים התשנ"ט] עשויות להישאל שאלות מהפרקים המפורטים להלן:

מבוא: מהי דילמה מוסרית? (עמ' 13-16) ויישומים.

פרק א': "מים לשניים" – חיי מי קודמים?

- "שניים שהיו מהלכים בדרך" – ברייתא ופרשנותה (עמ' 20-24).
- הוגים ציוניים: "מים לשניים" – צדק או רגש? (עמ' 25-28).
- פילוסופים יוונים: הטובע הנאחז בקרש (עמ' 28-30).
- שו"ת הרב ולדנברג על קדימות בטיפול רפואי (עמ' 37-41); בהקשר זה המושגים "שאלות ותשובות" (עמ' 31) ו"האתיקה הרפואית" (עמ' 36-37).

פרק ב': "דמו של מי אדום יותר?" – חיים מול חיים

- המושג "פיקוח נפש" (עמ' 49).
- רמב"ם: "אין מאבדין נפש מפני נפש" (עמ' 52-54).
- הערה: שים לב: הקריאה הנכונה בדברי הרמב"ם היא: "דבר שהדעת נוטה לו הוא שאין מאבדין נפש מפני נפש"; כלומר ההיגיון מחייב שהדבר אסור.
- דילמה מתקופת השואה: האם לברוח? (עמ' 55-58).
- משנה: חיי האם וחיי העובר (עמ' 64-66) ופרשנות רמב"ם על פי "דין רודף" (עמ' 67-68).
- הערה: שים לב: נפלה שגיאת דפוס בספר, ויש להוסיף בדברי הרמב"ם בעמ' 67 את המילים [החיוניות] הבאות: "… בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להורגה. ואם... וכי".

פרק ג': "יהרגו כלן?" – חיי יחיד מול חיי רבים

- סיפורו של עולא בר קושב ופרשנות הסיפור על פי המאירי (עמ' 89-92).
- רמב"ם, פסק הלכה (עמ' 92-94).

פרק ד': "כל המציל נפש אחת..." – החובה להציל חיים

- מצוות "לא תעמוד על דם רעך" – ספר החינוך והרמב"ם (עמ' 113-117).
- חוק "לא תעמוד על דם רעך" (עמ' 123-126).
- "הצו המוסרי" של קאנט ויישומו (עמ' 128-133).

שים לב: ראה המשך בעמוד הבא.

פרק ה': "רעות שכזו" – הצלה במחיר הסתכנות

- תרומת איברים – שו"ת הרב עובדיה יוסף (עמ' 153-157).
- הסתכנות למען פצוע בשדה הקרב – שו"ת הרב ולדנברג (עמ' 160-162) ודיון בערכי הרעות בצה"ל – מדברי יצחק רבין (עמ' 163-169); בהוראת הנושא יש לשלב גם את הדיון בשבועת האמונים לצה"ל (על פי עמ' 206, שאלה 4).

פרק ו': פיקוח נפש ומסירות נפש – האם יש דבר יקר מן החיים?

- קירקגור או קאמי (עמ' 194-201), ובהקשר זה המושג אקזיסטנציאליזם (עמ' 134).

פרק ז': חיים ואיכות חיים – של מי החיים האלה?

- המושג "אותנזיה" (עמ' 213).
- ויקטור פרנקל על משמעות החיים (עמ' 223-227).

סוף דבר: אדם בצלם

- "לפיכך נברא האדם יחידי" – משנה (עמ' 256-259).
- הערה: רצוי ללמוד את המשנה ממסכת סנהדרין במקורה **ברצף** ובהקשר מלא, ולהיעזר בדברי הקישור והפרשנות שבספר.

חלונות חג

- ראש השנה ויום הכיפורים: עוד שנה או עת שינוי?
- חנוכה: נס וטבע.
- ט"ו בשבט: העץ העומד או הפרי הנודד?

חלק ב': "מעגלי שייכות"; "חלונות חג"

מהספר "מעגלי שייכות" – זהות יהודית בעולם משתנה" [מכון הרטמן, ירושלים] עשויות להישאל שאלות מהפרקים המפורטים להלן:

- רקע: סקירת התקופות השונות ביצירה היהודית (עמ' 7-9).
- שים לב: אין ללמוד עמודים אלה כחומר בפני עצמו בתחילת הלימוד, אלא יש לשלבם כרקע וכהרחבה לצד המושגים ההיסטוריים והביוגרפיים הרלוונטיים לאורך הספר.

שער ראשון: זהות ושייכות

- זהות – בין שוני לשותפות: המושג "זהות" (עמ' 13-14).
- עולם מאוחד מול זהות ייחודית: סיפור מגדל בבל ופרשנותו של ליבוביץ' (עמ' 15-16).
- זהות יהודית במבחן – סיפורו של האח דניאל; סיכום המעגלים בסוף הפרק (עמ' 20-25).

שער שני: משפחה מול השקפת עולם ואורחות חיים

- מקורות מקראיים (עמ' 30-32).
- "חטא ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא" (עמ' 37-40) – רש"י, חת"ם סופר (ובהקשר זה המושג "תנועת הרפורמה" בעמ' 65), מאיר בוזגלו (אותו עדיף ללמד להלן בשער זה, במסגרת פרק ד': מהי השקפת עולם יהודית?)
- רמב"ם: כיצד מקבלין גרי צדק? (עמ' 42); ומעמדו של הגר: רמב"ם מול ריה"ל (עמ' 44-45).
- רס"ג: "אין אומתנו אומה אלא בתורתיה" (מושג), (עמ' 47).
- השקפת עולם חילונית (חיים כהן) (עמ' 48).

שער שלישי: מעגל הזיכרון

- משנה: "בכל דור ודור חייב אדם..." (עמ' 56).
- ברל כצנלסון: "מהפכה ומסורת" (עמ' 58); בשילוב ההפעלה "ההיסטוריה היהודית ואני" (עמ' 63-66).
- זיכרון השואה: אבא קובנר ודוד הרטמן (עמ' 66-68).

שער רביעי: מעגל האחריות והמעורבות

- הגדה של פסח: "כנגד ארבעה בנים" (עמ' 75-76).
- הרב י"ד סולוביצ'יק: זהותו של היחיד כחלק מגורל הכלל (עמ' 78).
- זיאן אמרי: סולידריות לנוכח איום (עמ' 79-80).

שער חמישי: מעגל המקום

- מקורות מקראיים (עמ' 90), רק בראשית, י"ב-י"ג.
- ישראל כארץ מולדת – מקס נורדאו (עמ' 101-102).
- שפינוזה: על הייחוד היהודי (עמ' 113) [משובץ בספר בשער השישי – מעגל הייחודיות].

חלונות חג

- ראש השנה ויום הכיפורים: עוד שנה או עת שינוי?
- חנוכה: נס וטבע.
- ט"ו בשבט: העץ העומד או הפרי הנודד?

חלק ג: "ובחרת בחיים"; "מעגלי שייכות"

* מהספר "ובחרת בחיים – ערך חיי אדם בתרבות ישראל" [הוצאת ת"ל, ירושלים התשנ"ט] עשויות

להישאל שאלות מהפרקים המפורטים להלן:

מבוא: מהי דילמה מוסרית? (עמ' 13-16) ויישומים.

פרק א': "מים לשניים" – חיי מי קודמים?

- "שניים שהיו מהלכים בדרך" – ברייתא ופרשנותה (עמ' 20-24).
- הוגים ציוניים: "מים לשניים" – צדק או רגש? (עמ' 25-28).

פרק ב': "דמו של מי אדום יותר?" – חיים מול חיים

- משנה: חיי האם וחיי העובר (עמ' 64-66) ופרשנות רמב"ם על פי "דין רודף" (עמ' 67-68).
- הערה: שים לב: נפלה שגיאת דפוס בספר, ויש להוסיף בדברי הרמב"ם בעמ' 67 את המילים [החנינות] הבאות: "... בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להורגה. ואם... וכו'."

פרק ה': "רעות שכזו" – הצלה במחיר הסתכנות

- הסתכנות למען פצוע בשדה הקרב – שו"ת הרב ולדנברג (עמ' 160-162) ודיון בערכי הרעות בצה"ל – מדברי יצחק רבין (עמ' 163-169).

פרק ז': חיים ואיכות חיים – של מי החיים האלה?

- המושג "אותנזיה" (עמ' 213).
- ערך חייו של גוסס – שולחן ערוך ורמ"א, מנחת חינוך (שאלה 4), ויקטור פרנקל על משמעות החיים (עמ' 223-227) ובהקשר זה המושג אקזיסטנציאליזם בעמ' 134.

סוף דבר: אדם בצלם

- "בצלם אלוהים ברא אותנו" – מקרא ופירושי רש"י, רמב"ם וספורנו (בלבד) (עמ' 253-254).
- "לפיכך נברא האדם יחידי" – משנה (עמ' 256-259).
- הערה: רצוי ללמוד את המשנה ממסכת סנהדרין במקורה **ברצף** ובהקשר מלא, ולהיעזר בדברי הקישור והפרשנות שבספר.

שים לב: ראה המשך בעמוד הבא.

* מהספר "מעגלי שייכות – זהות יהודית בעולם משתנה" [מכון הרטמן, ירושלים] עשויות להישאל שאלות מהפרקים כמפורט להלן:

רקע: סקירת התקופות השונות ביצירה היהודית (עמ' 7-9).
 שים לב: אין ללמוד עמודים אלה כחומר בפני עצמו בתחילת הלימוד, אלא יש לשלבם כרקע וכהרחבה לצד המושגים ההיסטוריים והביוגרפיים הרלוונטיים לאורך הספר.

שער ראשון: זהות ושייכות

- זהות – בין שוני לשותפות: המושג "זהות" (עמ' 13-14).
- עולם מאוחד מול זהות ייחודית: סיפור מגדל בבל ופרשנותו של ליבוביץ' (עמ' 15-16).
- זהות יהודית במבחן – סיפורו של האח דניאל; סיכום המעגלים בסוף הפרק (עמ' 20-25).

שער שני: משפחה מול השקפת עולם ואורחות חיים

- "חטא ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא" (עמ' 37-40) – רש"י, חת"ם סופר (ובהקשר זה המושג "תנועת הרפורמה" בעמ' 65), מאיר בוזגלו (אותו עדיף ללמד להלן בשער זה, במסגרת פרק ד': מהי השקפת עולם יהודית?)
- השקפת עולם חילונית (חיים כהן); מגילת העצמאות (עמ' 49-50).

שער שלישי: מעגל הזיכרון

- משנה: "בכל דור ודור חייב אדם..." (עמ' 56).

שער רביעי: מעגל האחריות והמעורבות

- הרב י"ד סולוביצ'יק: זהותו של היחיד כחלק מגורל הכלל (עמ' 78).
- רמב"ם: שמונה מעלות הצדקה (עמ' 84).

שער חמישי: מעגל המקום

- ישראל כארץ מולדת – מקס נורדאו (עמ' 101-102).